

Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya’da ve Türkiye’deki Gelişimi (2004-2007)

Adem Palabıyık (Muş Alparslan University, Turkey)

Yunus Koç (Muş Alparslan University, Turkey)

Life under Forced Migration and Poverty: Refugees in the World and Turkey (2004-2007)

Abstract

The “refugee” notion in the international law means the persons who are outside their native countries and who do not desire to return or could not get back to their native countries by reason of the fact that “they are afraid of being persecuted because of their social belonging to a definite group or their political opinions for justifiable reasons”. The legislative framework with regard to the refugees accepts that they need to a specific international protection due to the fact that their native countries could not provide any protection. Therefore, the refugees use the same itineraries or leakage paths with the immigrants in general as well as they unlike the immigrants and they subject to similar violations of human rights in the countries that they come or make a transit pass.

In this study, after making a global assessment related with refugee, we will discuss how the refugees exhibit dynamism in the World and Turkey as a result of the poorness and expectation of life and where the refugees appear mostly for which reasons and also the costs of these for the World economy. The method for attaining information is to examine the Statistics of the World and Turkey published by UNHCR (United Nations High Commissioner’s Office for Refugees) and the data of Security General Directorate and General Commandership of Gendarmerie, and then a general assessment will be made in the light of information acquired from these data.

JEL Codes: I3, F22, R23

1 Türkiye ve Mültecilik

Mültecilik görece yeni tanımlanan hukuki bir statü olsa da, sığınma hakkı ve göçmenlik neredeyse bilinen insanlık tarihi kadar eski kavramlardır. Özellikle tarihin göçebe kavimler tarafından yapıldığı görüşü kabul edilecek olursa, geçmişte olduğu kadar günümüzdeki göç olgusunun önemi daha iyi kavranabilir. Bilindiği gibi, modern denen zaman öncesi uygarlık, yerleşik bir kavmin kurduğu uygarlığın göçebe bir kavim tarafından işgal edilmesi ve yaşanan karanlık kaotik dönemin ardından yeni ve melez bir uygarlığın ortaya çıkmasıyla ilerler. Bu ilerlemenin ne kadar ya da nasıl bir ilerleme olduğu elbette tartışmalıdır. Fakat önemli olan soru tarihin uzun bir aradan sonra tekerrür edip etmediğidir. İnsanın coğrafi hareketliliği ve bu hareketin yol açtığı nüfus dinamiği (Emiroğlu ve Aydın, 2003: 341) olarak tanımlanan göç (az veya çok) bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir (Marshall, 1999: 685). Dünyada toplumların iç işleyişi, sınıfsal, etnik, dinsel gruplar arası ilişkileri ile dış dünyadaki çekim merkezlerinin yapısına bağlı bir olgu olan göç’ün (Somersan, 2004: 152) küreselleşme süreciyle yeni ve karmaşık bir boyut kazanması en çok da uluslararası boyutunun yani küreselliğinin şekillenmesi, daha doğrusu iyice netleşmesi durumu söz konusudur. Günümüzde göçün belirgin özelliği sadece gittikçe daha küresel bir hal alması değildir. Günümüzde gerçekleşen göçler, bir tercih değil zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Daha doğru bir ifadeyle artık göç, yerinden olmaya (edilmeye) karşılık gelir. Göçün değişen tabiatı, zorla yerinden edilmeye tekabül etmiştir. Mültecilik, sığınmacılık, yerinden edilenler, vatansızların ortaya çıkışı bir tesadüf değildir ve tam da bu gerçekliğe işaret etmektedir. Göçe tarihsel, coğrafi ve toplumsal olarak aşına olan bir ülke olarak Türkiye, yasadışı göçten nasibini almaya başladığından beri büyük yüklerin altına girmiştir. Öte yandan umuda yolculuk olarak nitelenen bu göç hareketlerinin dramatik sonuçları da Türkiye’nin belleğinde yerini bulmaktadır (Kara-Kokrut, 2010: 154).

Kuşku yok ki, Türkiye’de yakalanan veya basına haber konusu olan nüfus, buzdağının sadece görünen yüzüdür. Hareket halinde olan bu nüfusun bir kısmının ekonomik nedenler ile göç eden göçmenler olduğu gerçekliğini kabul etmemizin yanı sıra diğer bir kısmının doğu ve güneyimizdeki bazı ülkelerdeki etnik, ideolojik, dini ve benzeri baskılardan ötürü hapis, işkence veya ölüm cezası gibi “zulüm” tehditlerinden kaçan mültecilerden müteşekkil olduğu da tüm dünya kamuoyunca bilinmektedir. Türkiye tarihi mülteci hakları konusunda görece iyi sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Ancak günümüzde hem hukuk hiyerarşimizde konuya biçmiş olduğumuz dar mevzuat, hem kolluktaki uygulamacılarda görülen konuya ilişkin bilgisizlik ve ‘yabancıya’ dair tahammülsüzlük, toplum olarak konuya kör ve sağır oluşumuz nedeniyle “onlar” gündemimize hiç gir(e)miyorlar. Çok ciddi sayılabilecek rakamlara ulaşan bir nüfus hareketi Türkiye’de bu sorunu sıcak bir şekilde yaşarken ve Türkiye’de özellikle bazı illerde bu sorun sadece dar çerçevede bazı ilgilileri “uğraştırırken”

konu Türkiye kamuoyunun gündeminde olması gereken yoğunlukta değerlendirilemiyor. Oysa şimdi bu konuda çok fazla düşünme ve tarihi/insani sorumluluğun yeniden kuşanılması için bir fırsat önümüzde durmakta. Türkiye-AB üyelik müzakere sürecinde ve müktesebat uyum çalışmalarında konu hakkında yapılması gereken çok iş var ve bu vesile ile Türkiye'deki mülteci hukuku perspektifine ve uygulamasına sivil toplumun da katkısı ile çok önemli ve olumlu bir açılım getirilebilir (Kılıç). Bunların dışında pek çok sığınmacı da, Türkiye'ye yasal yollarla giriş yaptıktan sonra yasal sürenin bitiminde çıkış yapmayı yasadışı konumda kalmakta, sahte seyahat belgeleri ile Türkiye'ye giriş-çıkış yaparak veya herhangi bir yolla başka bir ülkeye geçiş yapmaya çalışarak değişik sorunlara neden olmaktadır (Tekin, 2009: 27). Şu aşamaya kadar verdiğimiz bilgilerin verileri ışındaki değerlendirmesini birkaç tablo üzerinden ele almak konunun daha da iyi anlaşmasını sağlayacaktır. İlk olarak aşağıdaki tabloda yıllara göre Türkiye'ye gelen mültecileri göstermektedir.

Yıl	İranlılar	Iraklılar	Diğerleri	Genel Oran	Toplam Kabul Edilen	
					Dosya	Kişi
1997	52%	25%	24%	35%	578	-
1998	56%	30%	30%	40%	891	2,230
1999	59%	18%	31%	43%	841	1,903
2000	57%	27%	28%	49%	1186	2726
2001	70%	34%	56%	61%	1287	2867
2002	72%	38%	35%	63%	1344	2885
2003	79%	-	45%	76%	1600	3300
2004	75%	-	31%	69%	934	1748
2005	67%	-	36%	59%	736	1368
2006	90%	-	39%	79%	1051	1878
2007	88%	%100	72%	85%	3588	7121

Tablo 1: Avrupalı Olmayan Mültecilerin Kabul Oranları (1997-2007)

Kaynak: <http://www.egm.gov.tr/daire.yabancilar.asp>, ayrıca bkz. ;<http://www.UNHCR.org.tr/>

Yukarıdaki tabloya bakıldığında ise Türkiye'ye gelen mülteci sayılarında en fazla Irak ve İranlı vatandaşların olduğu görülmektedir. Türkiye'nin bir geçiş ülkesi ve komşu ülke olmasından dolayı, bu kişiler tarafından ilk başvuru yapılan ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum BMMYK'nın raporlarında da değindiği gibi siyasi sebepler, savaş nedeniyle, özellik ile doğu ülkelerinde mezhepler arasındaki çatışmalar insanları vatanlarında baskı altında sokar ve en nihayetinde yukarıdaki verilerde gösteriyor ki bu insanlar en yakın komşu ülkelere mülteci ya da sığınmacı olarak zorunlu veya hut bireysel isteğe bağlı olarak sınırlar. Öte taraftan, Türkiye'de coğrafi konum itibari ile ve bölgede diğer komşu ülkelere nazaran daha istikrarlı olması hasabiyle yabancı hareketliliğinin boyutu tarih boyunca etkili olmuştur. Nitekim bu aşağıdaki 2000-2008 yıllarında ülkede ki yabancı hareketliliğini gösteren Tablo 2'de de görüldüğü üzere 2000 yıllarında yaklaşık 10 milyon olan yabancı hareketliliği yedi yıl sonra yaklaşık 30 milyona kadar yükselmiştir.

Yıllar	Giriş Sayısı	Çıkış Sayısı
2000	9,748,327	9,393,355
2001	10,912,771	10,530,600
2002	12,906,274	12,606,264
2003	13,461,420	13,180,903
2004	16,854,377	16,503,781
2005	25,262,380	24,736,280
2006	27,085,138	26,649,373
2007	31,106,833	30,865,912
2008(11 Ay)	23,923,963	24,069,800

Tablo 2: Yabancıların Türkiye'ye Giriş - Çıkış Sayıları. Kaynak: Kara-Korkut, 2010: 157).

Türkiye'yi geçiş bölgesi olarak kaçak göçmenlerden sonra en sık kullanan mülteciler olmuştur. Nitekim Ortadoğu ve komşu ülkelerin baskıcı rejimlerinden kaçanlar mültecileri oluştururken ilk olarak 1979 İran devriminden sonra muhalif ya da mağdurların transit bir bölge olarak (tahmini olarak 1980 – 1991 yılları arasında Kuzey Avrupa ülkeleri ve Avrupa'ya 1,5 milyon İranlı göç etmiştir) ilk durakları Türkiye olmuştur. İkinci büyük dalga ise İran – Irak savaşı, Saddam Hüseyin'in Halepçe katliamı ve Körfez savaşı ile 1988 -1991 yılları arasında meydana gelen koşullardan kaçan yine insanların bir kısmı Türkiye'yi transit bölge olarak kullanmışlardır (Kara,-Korkut, 2010, 157-158).

Yıllar	Sayı (Kişi)
1995	11362
1996	18804
1997	28429
1998	29429
1999	47529
2000	94514
2001	92365
2002	82825
2003	56219
2004	61228
2005	57983
2006	51983
2007	64290
2008	50080
Toplam	746492

Tablo 3: Türkiye’de yakalanan yasadışı göçmenlerin yıllara göre dağılımı (1995 – 2008).

Kaynak: Kara-Korkuk, 2010: 159.

Türkiye’nin mülteciler için zorunlu ikamete tabi tuttuğu 30 tane il olmasına rağmen mülteciler daha fazla şehre dağılmış durumda. Yaklaşık 1500 kişi ile Van, 2500 kişi ile İstanbul, 300 ile 1000 arası mülteciler ile Afyon, Ankara, Gaziantep, Isparta, Kayseri, Konya ve Nevşehir en yoğun mülteci varlığını barındıran şehirlerdir. Mülteci ve sığınmacıların Türkiye’de yerleştirildiği şehirler incelendiğinde Orta Anadolu şehirlerinin ağırlıkta olduğu görülecektir. Bundaki gaye güvenlik ile açıklanabilmektedir. İçişleri Bakanlığı bu illeri belirlerken yabancıların daha kontrol edilebilir olacağı ve demografik bakımdan daha uygun gördükleri bu şehirleri belirlemişlerdir. Deniz kıyısı, sınır illeri gibi kontrol edilmesi zor bölgeler daha az tercih edilmiştir. BMMYK’nın verilerin bakıldığı zaman en fazla mültecinin ikinci olarak Van iline yerleştirildiğini görmekteyiz. Bunun temel nedeni Van ilinin bir sınır ili olması ve hem Iraklı hem de İranlı mültecilere oldukça yakın olması. Sonraki sayfalarda görüleceği gibi özellikle Irak mültecilik olgusunda önemli sıralarda yer almaktadır. İran İslam Cumhuriyeti de belirli dönemlerde mülteci sayısında yükseliş göstermektedir. Türkiye’nin hem sınır ülkesi hem de geçiş ülkesi olmasından dolayı Irak ve İranlı mülteciler buralara yerleşmektedir. Hakkâri ve Şırnak yerine Van iline gelen mülteciler için Van ilindeki yaşam koşulları diğer illere göre daha iyi olmakla birlikte, BMMYK’nın bir ofisi de Van ilinde bulunmaktadır. Bu da özellikle bölge için Van’ın önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

2 Dünya’da Mültecilik: 2004

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’nin verilerin göre mülteciler ve sığınmacılar oldukça zor şartlarda kayıt edilmektedir. 2004’te 78 sekiz ülkede mültecilik ile ilgili istatistikler rapor edilmişken, 40 ülkede rapor edilen istatistikler doğru tahminlere dayanmaktadır. 29 ülkenin, 21’inde ise mültecilerin kendisinden bilgiler elde edilmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 17). Tahmin yönteminin kullanıldığı 40 ülkenin 24’ünde-ki bu ülkeler sanayileşmemiş ülkelerdir- hiçbir mülteci kaydı yoktur. Bu 24 ülkede, BMMYK, mültecilik ile ilgili bilgileri 5 yada 10 yıllık dönem üzerinden tahmin ederek elde etmiştir. 2004 yılındaki Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’ne başvuruların sayısı, 2003 yılına göre 2.5 milyon kişi artık göstererek 19.5 milyona ulaştı. Bu, 9.6 milyon mülteciyi, 838 bin yerinden edilmiş içerermekteydi, ki bu mültecilerin 1.5 milyonu 2004 yılı boyunca benzer uyruklarının olduğu ülkelere gönderilmişlerdir (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 21). 2004 yılı boyunca küresel anlamda sığınmacıların sayısı %16 azalırken, mültecilerin sayısı da 20 bin kişi civarında bir düşüş göstermiştir. Aynı periyotta, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’nin korumasında olan kendi ülkesinde yerinden edilenlerin sayısı %30 artmışken, aynı yıl içinde bunların 53’si de yeniden yeri dönmüştür. 2004 yılının sonunda Asya 7.2 milyon sığınmacı ile birinci sıradayken, onu 4.9 milyon sığınmacıyla Afrika, 4.4 milyonla Avrupa, 2.1 milyon sığınmacı ile Latin Amerika ve Karayipler, 853 bin ile Kuzey Amerika ve 83 binle Okyanusya izlemiştir. 2004 yılının sonunda, sadece Kuzey Amerika’da sığınmacı sayılarına bir düşüş yaşanmışken, diğer tüm Birleşmiş Milletler yerlerinde (Karayipler, Latin Amerika ve Avrupa) %57’lik bir artış yaşanmıştır (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 21-22). Yerinden edilmişlere dağılımına bakıldığı zaman Kolombiya’nın (2 milyon) 2004 yılı sonu itibarıyla Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği ile alakalı olan nüfusun en büyük oranına sahip olduğunu görmekteyiz. Sırasıyla Pakistan 1.3 milyon, Afganistan 1.1 milyon, İran İslam Cumhuriyeti 1 milyon, Almanya 973 bin ve Sudan 846 bin yerinden edilmiş kişi barındırmaktadır (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 22).

2.1 Sığınmacılar ve Mülteciler

Sığınmacılar, mültecilik ya da sığınma için başvuru yapmış ama başvuruları henüz resmi olarak onaylanmayan

kimselerdir. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'nin koruması altındaki 19 milyon sığınmacı arasında, 2004 yılı sonunda birinci sırayı 3.3 milyon kişi ile Afganistan uyruklular oluşturmaktayken, 2.1 milyon ile ikinci sırada yer almaktadırlar. Onları 1.5 milyon kişi ile uyruksuzlar, onları 1.4 milyon kişi ile Sudanlılar, 932 bin kişi ile Liberyalılar, 833 bin ile Azerbaycanlılar izlemektedir. 2004 yılı sonlarına doğru Asya, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği adına sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yapmış aynı zamanda oranı en yüksek olan kıta olmuştur. 2004 yılı sonunda Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği'ne Asya kökenli 7.7 milyon insan kabul edilmiştir. Asya'ya, 5.3 milyon sığınmacı ile Afrika izlerken, Latin Amerika ve Karayipler 2.3 milyon ve Avrupa'da 2.2 milyon ile takip etmiştir. 1.5 milyon kişi ise herhangi bir uyuğa tabi olmadan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği kayıtlarına geçirilmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 23). Küresel anlamda düşen mülteci sayısı Birleşmiş Milletlerin farklı bölgelerinde değişiklikler göstermektedir; bunlar Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler'de % 4'ken, Afrika ve Kuzey Amerika'da % 6 civarında olmuştur. Asya ve Okyanusya'da ise %10 civarında bir artış gözlenmiştir. Asya'daki artış oranı ise Pakistan ve Afganistan'daki mülteci nüfusunun tahmini değerlerine dayanmaktadır (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 23). BMMYK bölgeleri arasında Güney ve Batı Afrika'da, 2004 dönemi boyunca mülteci sayılarında büyük bir düşüş gözlenmiştir. Bunun temel nedeninin ise Birleşik Tanzania Cumhuriyeti, Sierra Leone ve Liberya'daki mültecilerin geri dönüşü ile alakalı olduğu bilinmektedir. Mülteci sayısındaki düşüşler Avrupa'da -%6, Amerika'da -%4, CASWANAME'de +%8, Asya ve Pasifik'de +%2, Merkez Asya ve Büyük Göllerde +%1 ve Doğu Afrika'da +%0.3 oranında kaydedilmiştir. Afrika ve CASWAVAME bürolarının her biri 2004'ün sonunda küresel mülteci nüfusunun yaklaşık %30'una ev sahipliği yapmıştır. Buna ek olarak Avrupa %24, Asya ve Pasifik %9 ve Amerika %6 oranları ile ev sahipliğini sürdürmüşlerdir. Birleşmiş Milletlerin büyük bölgelerinden biri olan ve mültecilerin yaklaşık yasını üreten Asya, neredeyse on yıl boyunca mültecilerin ana kaynağı olmuştur. Mülteci sayısının sürekli yükseldiği (%36'dan, %52'ye) Asya'da, 2003-2004 yılları arasında bu oran %50'de sabitlenebilmiştir. Aynı zamanda 1990'lı yıllarda %39'dan %30'a düşen mülteci oranını barındıran Afrika, 2003-2004 yılları arasında yeniden %39'a yükselmiştir. Afganistan ise büyük bir farkla yine mültecilerin yoğun olduğu bölge olmaya devam etmektedir. 2004 yılı sonunda küresel mülteci nüfusunun %25'ini oluşturan 2.4 milyon Afgan mülteci, tam 78 ülke tarafından rapor edilmiştir. Pakistan ve İran İslam Cumhuriyeti tarafından yapılan sayım sonucunda Afgan mültecilerde bir geri dönüş olmasına rağmen, oran % 13 artmıştır. Fakat 2001'den 2004' kadar Afgan mültecilerin dünya genelinde oranı % 37 azalmıştır. Dünya genelinde mülteci sayılarında önemli bir düşüşün yaşandığı iki ülke Irak (-%15) ve Burundi (-%9) idi. Burundili mültecilerin sayılarındaki düşüşün en önemli sebebi, buradaki mültecilerin (89.000) Tanzania Cumhuriyetleri Birliğine geri dönmeydi. Ayrıca dünya genelinde kalıcı çözümlere yaklaşımla diğer ülkelerde de bazı düşüşler gerçekleşti. Bunlar: Bosna-Hersek -62.000, Sırbistan ve Karadağ -33.000, Liberya -18.000, Angola, -101.000 olarak kaydedilmiştir. Sudan'da devam eden iç çatışmadan dolayı ise buradan çıkan mülteci sayısı 2004 sonuna doğru 606.000'den, 731.000'e yükselmiştir. Aynı zamanda bazı ülkelerde de küresel mülteci sayısında artış gerçekleştirilmiştir. Bunlar: Endonezya (4%72), Kolombiya (+%25), Rusya Federasyonu (+%12), Birmanya (+%6) ve Eritre (+%6) olarak kaydedilmiştir.

2.2 Cinsiyet

2004 yılı sonuna doğru Mülteci Kayıtlarına göre toplam 11.8 milyon kişinin 5.8 milyonu kadın olarak tespit edilmiştir fakat bu oran her yaşta kadınlar için geçerlidir. % 47'si 18 yaş altındayken, % 13'ü beş yaş altındadır. % 6'sı da 60 yaş ve üzeridir. Gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen çatışmalar yüzünden bir çok anne ve babanın öldüğü de Birleşmiş Milletler kayıtlarında yer almıştır. Bu nedenle 5 yaşından küçük çocukların en fazla oranla Afrika'da (%18) olduğunu görmekteyiz. Bu oranı %12 ile Asya ve Okyanusya izlemektedir. Avrupa'da ise bu oran %2 civarındadır. 18 yaş altındaki çocukların oranı ise Afrika'da %55, Okyanusya'da %50 ve Asya'da ise %49 oranındadır. Bu oranlara karşılık Latin Amerika ve Karayipler'de bu oran %25 ile sınırlıdır. 5 yaşından küçük olanların oranı en fazla Afrika'da, 5 ile 17 yaş arası en fazla Asya, 18 yaşından küçükler en fazla Afrika, 18 ile 59 yaş arasındaki en yüksek oran Avrupa ve 60 yaş civarı da en fazla Avrupa'da görülmektedir. Toplam da ise BMMYK'nın toplam kadın oranların yüzde 87'sini sahip olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise yine mülteciler ve sığınmacılara ulaşma zorluğundan kaynaklanabilir.

2.3 Mülteci Başına Düşen GSYİH

Mülteci başına düşen GSYİH'nin en fazla incelendiği yer Pakistan olmalıdır. Çünkü Pakistan 2004 yılında en büyük mülteci sayısını barındıran yer olmuştur, yaklaşık 3000 kişiye 1 dolar düşmektedir. Birleşik Tanzania Cumhuriyeti ve Demokratik Kongo Cumhuriyetleri de büyük öneme sahiptir. Çünkü Kongo'da GSYİH 2.965'ken Tanzania'da GSYİH 2.434 oranındadır. Mülteciler adına kişi başına en düşük GSYİH'nin en yüksek olduğu ülkeler Sahra-Altı ülkelerdir. Bu GSYİH oranları sırasıyla; Etopya'da 1.699, Uganda'da 1.039, İran İslam Cumhuriyeti'nde 717, Zambia'da 637, Nepal'de 595, Gine'de 576 ve Sudan'da 559 olarak kaydedilmiştir. Normalde gelişmiş ülkelerde bu oranların daha fazla olması ve ilk onda yer almaları gerekmektedir fakat gelişmiş ülkelerdeki mülteci oranı ile Sahra-Altı ülkelerdeki mülteci oranı aynı değildir. Küresel mülteci nüfusu 0.3 oranında düşerken, en büyük düşün yerinden edilmişlerin, yerinden edildikleri yerlere geri dönüş ile sağlanmıştır. Yine 2004 yılı içinde sığınma başvuruları ise %16 civarında bir azalma göstermiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2004: 8).

3 Dünya’da Mültecilik: 2005

2003 yılı sonunda hükümetlerden elde edilen veriler %44 civarındayken, 2005 sonu itibarıyla bu oran %52’ye çıkmıştır. BMMYK’nın tahmini bu, 5-10 yıllık zaman dilimi içinde yapılan sığınmacı başvurularına dayanmaktadır. 2005 yılı sonuna kadar, BMMYK’nın ilgilendiği nüfus arasına giren kişi sayısı 1.5 milyon artış göstererek, 19.5 milyondan 21 milyona çıkmıştır. Bu rakamlar 8.7 milyon mülteciyi, 773.000 sığınmacıyı, 2005 yılı boyunca geri dönen 1.1 milyon mülteciyi, BMMYK tarafından desteklenen 6.6 milyon yerinden edilmiş, 2.4 milyon kimliksiz ve 960.000 BMMYK ile alakalı olan diğerlerini içermektedir. 2005 yılında mülteciler BMMYK ile alakalı olan küresel nüfusun %41’ni oluşturmaktadırlar. BMMYK tarafından yardım edilen yerinden edilmiş kişiler ise ikinci en büyük oranı (%31) oluşturmaktadırlar. Onları ise vatansızlar/kimliksizler %11’lik oranla takip etmektedirler. (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 24). BMMYK’ni ilgilendiren toplam 21 milyon kişinin içinde, Asya, 8.9 milyon ile yine birinci sırayı korumaktadır, yani BMMYK’nin ilgi alanına giren her 10 kişiden 4’ü Asta kıtadında yer almaktadır. İkinci sırada yine BMMYK için önemli bir bölgeyi temsil eden Afrika vardır, 5.1 milyonluk bir mülteci nüfus sayısı ile. Afrika’yı, 3.7 milyon ile Avrupa, 2.5 milyon ile Latin Amerika Ve Karayipler, 717.000 ile Kuzey Amerika ve 82.000 ile de Okyanusya izlemektedir. Bunlar arasında Latin Amerika ve Karayipler, Sudan, Irak ve Kolombiya’nın kötüleşen durumları yüzünden epey bir mülteci/sığınmacı, vb. nüfus artışı kaydetmişlerdir. Buna karşın Kuzey Amerika ve Avrupa’da ise bir önceki yıla göre 2005’de bir düşüş gözlenmiştir. Kolombiya, 2005 sonuna kadar BMMYK’nın ilgi alanına giren nüfusa ev sahipliği yapan ülke olarak kalacak gibi. Irak ise 1.6 milyon kişi ile onu ikinci sıradan takip etmektedir. Diğer ülkeler sırasıyla Pakistan (1.1 milyon), Sudan (1 milyon) ve İran İslam Cumhuriyeti (975.000) gelmektedir. Bu beş ülke, BMMYK ile ilgili olan küresel mülteci nüfusunun 6.7 milyonuna, yani %32’sine ev sahipliği yapmaktadır. (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 26).

3.1 Sığınmacılar ve Mülteciler

2005 yılı sonu itibarıyla tahminen 8.7 milyon kişiye ulaşan mülteci sayısında 1980 yılından beri gerçekleşen en önemli düşüş yaşanmıştır. 2005 yılında Pakistan, İran İslam Cumhuriyeti ile birlikte mülteciler için sığınma yeri olmaya devam etmiş ve bu iki ülke, yıl sonuna kadar dünyadaki mülteci nüfusunun %24’üne ev sahipliği yapmıştır. Fakat her iki ülke de 751.000 Afgan mültecilerinin gönüllü geri dönüşleri sonucu sahip oldukları mülteci nüfus oranında bir düşüş yaşadı. Almanya, yıl boyunca %20’lik bir mülteci nüfusu düşüşüne rağmen, 2005 yılında üçüncü büyük sığınma bölgesi oldu. Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri (BMMYK tahmini), 2005 yılında sırasıyla yüzde dokuz ve altı düşüşler yaşıyor olmasına rağmen, dördüncü ve beşinci büyük sığınma ülkeleri olarak kaldı. 2005 yılında sadece Çad (+15.500 mülteci) ve Kenya (+11.400 mülteci) mülteci nüfusunda çok önemli artışlar gösterdi (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 27-28). Afrika’nın %83’lük gibi bir mülteciyi barındırdığını görebiliriz. Buoran Afrikalı mültecilere aitken, Afrika’da %7 civarında da Avrupalı mülteci görünmektedir. Yine yerli mültecilere baktığımız zaman Avrupanın %80 gibi bir oranla ikinci sırada olduğunu, Asyanın %77 gibi bir oranla üçüncü sırada olduğunu görmekteyizken, Lain Amerika ve Karayipler de ise yerli mültecilerin (%26) sığınmacılardan daha az bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. 2005 yılı sonunda yapılan başvuruların ilk aşamada karara bağlanmadığı en fazla Amerika Birleşik Devletleri’nde (169,700) gerçekleştikten onu sırasıyla, G. Afrika (140.100), almanya (71.600) ve Avusturya (40.700) izlemiştir. Fakat 2005 yılı sonunda yine bazı ülkelerde sonraki aşamalarda yapılan başvuruların sonuçlandırılması BMMYK tarafından da sağlanabilmiştir. Bunlar sırasıyla ABD (-93.000), Almanya (29.200), Hollanda (-13.800), İsviçre (-12.300)’dir. ABD’deki düşüşlerin temel nedeni ise 2005 yılı boyunca, El Salvador (44.400) ve Guetemala’da (-25.600) meydana gelen yönetimle ilgili değişimler ve gelişmelerdendir. Ayrıca 2005 yılında birikmiş başvurulardan dolayı artıl olan diğer yerler Tayland (31.100), G. afrika (24.900), Burundi (9.200) ve Ürdün (5.500)’dür (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 31). 1996-2005 yılları arasında Afganistan’da (5.2 milyon), Ruanda’da (1.8 milyon), Sırbistan ve Karadağ’da (1 milyon), Burundi’de (564.000) ve Liberya’da (576.000), yani tahminen 12.9 milyon mültecinin durumuna kendi ülkesinde kalıcı çözüm bulundu. Mültecilerin bu ülkelere geri dönüşü için asgari koşullar sağlanmaya çalışıldı. Ama bir ülkede barış için adımlar atıldığı zaman, mülteciler için o ülke geri dönülebilecek bir niteliğe sahip olabilmektedir. Böylece yıllardır kamplarda olan mülteciler geri dönebilmek için karar verebilirler. Böylece ülkelere dönebilen mülteciler için BMMYK adına da daha net bir biçimde istatistik elde edilebilir. Bu tür geri dönüşler, sürdürülebilir bir düzelmeye başlangıcı olabilir (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 36). 2005 yılında BMMYK’nın yardımıyla yaklaşık 30.500 mülteci ilk sığınma başvurusu yaptığı yere yerleştirildi, ki bu oran 2004 (29.600) ile benzerlik göstermektedir. BMMYK bu dönem içerisinde çeşitli ülkelere (Somali 5.900, Liberya 4.700, Sudan 3.200, Afganistan 3.200 ve Myanmar 2.900) farklı sayılarda mülteciler yerleştirdi. 83 ülkede BMMYK, 2004’e nazaran, 2005 yılında mültecilerin girişlerini daha kolaylaştırdı. BMMYK’nın yardımı ile en fazla mülteci Kenya’ya (6.800) yerleştirilmişken, bunu sırayla Tayland (2.500), Gine (1.900), Gana (1.800) ve Mısır (1.300) izlemiştir. 2001-2005 yılları arasında BMMYK’nın ilgi alanına giren mülteciler, Kenya’daki ofisler aracılığıyla Nairobi’ye yerleştirilmiştir.

3.2 Cinsiyet ve Yaş

BMMYK’nın verilerinin yaşa göre dağılımına bakıldığı zaman ise 5.8 milyon kişiden oluşan bir grubun yaş

oranlarının düşük olduğu görülmektedir. 5 yaş altında çocuk oranı %12 iken, 18 yaş altı çocuk oranı %44'tür. Bunların yarısı 18-59 arasında bir yaş oranına sahipken, %6'sı 60 yaş ve üzeridir. Yukarıda belirtildiği gibi elde edilen bu veriler, BMMYK'nın ofislerinden elde edilen ve aynı zamanda kesin olarak da doğru bilgileri sunmayan verilerdir, bu verilerin arasında ulaşılamadığı için tahmini değerler oldukça yüksektir. Bölgelere bakıldığında ise Afrika bölgesinin 18 yaş altı çocuk nüfusunun yarısından fazlasını barındırdığını görmekteyiz. Diğer bölgeler ise sırasıyla; Avrupa (%22), Latin Amerika ve Karayipler (%25), Kuzey Amerika (22) ve önceki yıllara göre önemli bir düşüşün olduğu yer olan Asya ise (%43)'tür. BMMYK verileri, mülteci kampları ve yerleşim yerlerinden elde ettiği verilere göre Latin Amerika ve Karayipler dışındaki bölgelerde eşit oranda cinsiyet oranlarının olduğunu göstermektedir. Latin Amerika ve Karayipler de bu oran %58 gibi bir fark ile belirlenmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki mülteci kamplarında ise çocuk oranları yüksektir. Beş yaş altındaki çocukların durumlarına bakıldığında ise bu oranın en fazla Afrika'da (%18) olduğu görülmekte, onu sırasıyla Okyanusya (%12), Asya (%11) izlemektedir, büyük bir düşüşün olduğu Avrupa'da ise bu oran (%3)'tür. 18 yaş altı çocukların yarısından daha fazlası yine Afrika'da görülmekteyken, Okyanusya'da (%49), Latin Amerika'da (%2), Karayipler ve Avrupa'da ise (%21) olarak görülmektedir. 2005'te, 270 kentsel bölge yaklaşık 4.700 kişiye ev sahipliği yapmıştır. Yine 2005'in sonuna doğru, 190'dan fazla kentsel alanda 1000 kişiden fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapılmıştır. Ev sahipliği yapılan bu yerlerde cinsiyet genelde eşit düzeydedir. Bu düzeylerin değiştiği yer ise Asya ve Afrika kıtalarıdır. Kentsel olmayan yerlerde görülen kadın nüfusu ise daha çok yine Afrika kıtasındadır (UNHCR Statistical Yearbook, 2005: 54). 5 yaşından küçük kadın nüfusunun kamp içinde en fazla Afrika'da olduğu bilinmekteyken, kentsel alanda ise en fazla Okyanusya'da olduğu bilinmektedir. 60 yaş üstü kadınların ise kamp ortamında da, kentsel alanda da en fazla Avrupa'da olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise yukarıda belirtildiği gibi, diğer mülteci bölgelerine göre daha iyi yaşam koşullarına sahip olması ile alakalıdır.

3.3 Mülteci Başına Düşen GSYHİ

Sahra-Altı az gelişmiş ülkelerde mülteci başına düşen GSYHİ oldukça düşüktür. 2005 sonunda kişi başına düşen GSYHİ hesaplandığı zaman karşımıza en yüksek mülteci oranını barındırdığı için en fazla payı alan ve en yüksek oranla karşımıza Asya ve Afrika çıkmaktadır. Yine 2005 sonunda az sayıda mülteciyi barındırdığı için Birleşik Tanzania Cumhuriyeti düşük bir GSYHİ'ye sahip olmuştur. Onu ise 2005 sonunda dünyanın en büyük mülteci nüfusunu barındıran Pakistan ise ikinci küçük oranda GSYHİ'ye sahip diğer ülkedir. Pakistan'ı da sırasıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti izlemiştir. Sanayileşmiş ülkelerde ise durum farklıdır. Örneğin Fransa'da 49 mülteciye, birleşik Krallık da 37 ve Almanya ve ABD'de 34 kişiye 1 dolar düşmektedir. 2005 yılında, ülkelerin sahip olduğu mülteci sayısı, onların daha fazla pay aldığı yıl anlamına da gelmektedir. 1000 kişi başına düşen mülteci nüfusu, o ülkelerin mülteci kabul etmeleri için daha elverişli bir ortam oluşturmaktadır. Bu duruma göre Ermenistan en elverişli konuma sahip görünmektedir. Buna göre Ermeni nüfusunun %8'i mülteci nüfusundan oluşabilir diyebiliriz. Sırbistan ve Karadağ 1000 kişiye düşen 28 mülteci sayısı ile ikinci sırada yer alırken, Cibuti (25), Kongo (23) ve Zambiya (19) mülteci sayısı ile sıralamada yer almaktadır. Yandaki şekilde bu oranlar gösterilmiştir.

4 Dünya'da Mültecilik: 2006

2006 yılında BMMYK'ği ile ilgili olan nüfus arasında 9.9 milyon mülteci nüfus bulunmaktadır. 2005'de 2.4 milyon olan vatansız/uyruksuz kişi sayısı, 2006'da 5.8 milyona çıktı. Bu sayıya ulaşılmasının en önemli nedeni verilerin daha sağlam bir şekilde elde edilmesi ve Nepal'den gelen bilgilerin daha güvenilir olmasıydı. Normalde elde edilen veriler tahminiydi fakat kayıtlı verilen gelmesi, sayının elde edilmesinde daha güvenilir bilgiye sebep olmuştur. BMMYK tarafından yerleştirilenlerin ise en fazla Kolombiya, Irak ve Uganda'da olduğu görülmektedir. Küresel anlamda toplam 32.9 milyon içinden, 15 milyon gibi bir rakamla Asya kıtası yine en fazla sayıya sahiptir, 2006 sonu itibarıyla. Asya'yı yüksek oranda takip eden ikinci yerleşim yeri ise 9.8 milyon kişiyle Latin Amerika ve Karayipler izlemektedir, geriye kalan sıralama ise şöyledir: Avrupa 3.5 milyon, Kuzey Amerika 3.4 milyon, Okyanusya 1.1 milyon ve Avrupa dışı alanlar ise 86.000'dir. Avrupa dışı alanlarda en fazla artık kaydeden yerler ise sırasıyla; Kolombiya, Irak, Sudan ve Nepal'dir. 2006 yılı sonunda en fazla artışın yaşandığı yer olarak 3.6 milyon kişi ile Nepal karşımıza çıkmaktadır. Onu Kolombiya, Irak ve Uganda (2.2 milyon) izlemekte, geriye kalan sayıyı ise Demokratik Kongo Cumhuriyeti (1.8 milyon) ve Sudan (1.6 milyon) izlemektedir. Bu beş ülke, 2006 yılı sonunda elde edilen sayının %39'unu oluşturmaktadır. Geçen yıl, yani 2005'te, mülteciler ile ilgili Asya'da elde edilen veriler kaynak açısından oldukça güvenilirli fakat 2006 yılında tüm verilerin böylesine bir güvenle elde edildiği söylenemeyebilir. Fakat Asya geçen yıl gibi bu yılda, mültecilerin nereli olduğunu belirlemesi açısından birinci sırada olmayı 11.1 milyon Asyalı mülteci ile devam ettiriyor. Afrika kökenliler 10.1 milyon kişi ile ikinci sırasını korurken, onu sırasıyla Latin Amerika ve Karayipliler (3.7 milyon) ve Avrupalılar (1.6 milyon) izlemektedir. Yalnız bu rakamlara 5.8 milyon uyruğu belli olmayan/vatansızlar dahil edilmemiştir. 2006 yılında vatansızlar hariç Kolombiyalılar 3.6 milyon kişi ve Iraklılar 3.5 milyon kişi ile yüksek mültecilik sayısına sahiptirler. Uzun yıllar sonra Afganlı mültecilerin sayısı 2.8 milyona düşmüştür. Kökenlerine göre mülteci sınırlamasında son beş ülke ise şöyledir: Sudanlı 2.1 milyon, Demokratik Kongo Cumhuriyeti 2 milyon, Ugandalı 1.9 milyon ve Somalili 890.000 kişidir (UNHCR Statistical

Yearbook, 2006: 24-25).

4.1 Sığınmacılar ve Mülteciler

Afganistan hariç, Birleşmiş Milletler Ortadoğu Mültecilerine Yardım ajansı tarafından desteklenen verilere göre 4.4 milyon kişi ile Filistin kökenli mülteciler ikinci sırada yer almaktadırlar. 2006 yılı sonu itibariyle 2.1 milyon Afgan mülteci BMMYK'nın ofisinin olduğu yaklaşık 70 ülkede yaşamaktaydı. İkinci en büyük mülteci grubunu ise 1.5 milyonla Iraklılar oluşturmaktaydı ve Iraklı mülteci sayısı 2006'da tam beş kat arttı. Sudan 686.000 kişi ile üçüncü sırayı aldı. Geriye kalan üç ülkeyi ise Somali (460.000), Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Burundi (400.000) oluşturmaktaydı. Myanmar'daki küresel mülteci nüfusu yaklaşık %23 civarında artmıştır. Ayrıca Malezya ve Tayland'da mülteci oranlarında artış olduğu yine BMMYK verilerine göre söylenebilir. Somali'de de mülteci sayılarında artış vardır, bunun temel nedeni ise Yemen ve Kenyalı mültecilerin buralara varmasıdır. 2006 da, ayrıca bazı yerlerde mülteci oranlarında önemli düşüşler gerçekleşti. Azerbaycan -%46, Liberya -%31, Burundi -%10 ve demokratik Kongo Cumhuriyeti -%7 olarak belirtilmiştir, yine buralardaki düşüşün nedeninin, bu ülkelerdeki mültecilerin geri dönüşlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca iki ülkede daha düşüşler rapor edilmiştir, bunlar 25.000 kişi ile Hırvatistan ve 24.000 kişi ile Togo olmuştur (UNHCR Statistical Yearbook, 2006: 28). 2006 sonu itibariyle, Asya kendi toprakları üzerinde %80 Asyalı mülteci bulundururken, bu oran Afrika'da %79'dur. Amerika kıtasındaki mültecilerin çoğu, ABD ve Kanada'ya sığınma başvurusu yapan Latin Amerika ve Karayiplerden gelen mültecilerdir. Avrupalıların yarısından fazlası ise yine Avrupa topraklarına sığınmıştır. Buna karşın Kuzey Amerika'da yaşayan Avrupalı mültecileri ile alakalı elde edilen veriler tahminlere dayanabilmektedir. BMMYK'nın dönem içi raporlarına ek olarak, kendi ülkeleri içinde yerinden edilmişler de BMMYK ile ilişkili olan gruplar içerisine girer. Genellikle ülke içi hareketlenmeleri hükümetler kontrol ettiği için bilgi elde etmek bazen zor olabilmektedir. Kendi ülkeleri içinde yerinden edilmişleri belirlemek hem metodoloji açısından hem de yer tespiti açısından zor olduğu için BMMYK, buradakiler için bilgileri daha çok hükümetlerden almaktadır. BMMYK raporlarına göre 2006 yılı sonunda ülke içinde yerinden edilmişlerin sayısı 12.8 milyon olarak bildirilmiştir. Bu oran 2005 yılında ise 5.5 milyondur, meydana gelen artışın üç önemli sebebi vardır: birincisi, özellikle Lübnan, Irak, Kolombiya, Sri Lanka ve Doğu Timor'da binlerce kişinin yerinden edilmesidir. İkincisi, bazı ülkelerde 1 Ocak 2006 itibariyle BMMYK, kamp ve benzeri türü uygulamalar için başrol oynamaya başladı, bu da ilgi alanına giren kişi sayısının artması demektir. Üçüncüsü ise bazı ülkelerde bu grup için elde edilen veriler yeniden kontrol edilmiş ve oranın yükseldiği gözlenmiştir. Örneğin Fildişi Sahili gibi bir bölgede, tahmin ile 38.000 olarak belirlenen sığınmacı sayısı, yeniden kontrol edildiği zaman 709.000'e yükselmiştir. Dünya genelinde ülke içinde yerinden olmuş kişi sayısına bakıldığında zaman zaman, karşımıza ilk sırada Kolombiya çıkmaktadır, 2006 sonu itibariyle. Aynı zamanda Irak da 1.8 milyon yerinden edilmiş kişi sayısı ile, Kolombiya'yı takip etmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Uganda'da, 1.1 milyon ve 1.6 milyon kişi ile, ülke içinde yerinden edilmiş sayısı ile tehlike arz etmektedir. Sudan da ise yine yıl sonu itibariyle yerinden edilmişlerin sayısı 1.3 milyon civarında tahmin edilmektedir. Lübnan'da yaşanan silahlı çatışmalar yüzünden 750.000 kişinin yerinden edildiği tahmin edilmektedir. Daha sonra BMMYK, bu bölgede devreye girmiş ve sayının 200.000'e düşmesini sağlamıştır. Sonuç olarak ülkeleri içinde yerinden edilmişlerin sayısındaki artış 325.000 olarak gözlemlenmiş, bu sayı tahminen ise 469.000 olarak belirlenmiştir. Doğu-Timor, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki verilerle 93.000 ile 150.000 rakamları arasında ek bir artışın yaşandığı tahmin edilebilir.

4.2 Cinsiyet ve Yaş

2006 yılında yaş ile ilgili olarak elde edilen bilgiler, 2005 yılındaki sayıdan 2 milyon daha fazladır, ki 2005'te bu sayı 5.8 milyondur. Yukarıda belirtildiği gibi yaş ile elde edilen veriler tam anlamıyla BMMYK tarafından elde edilen veriler değildir. Yaşla ilgili olan nüfusun ortalama olarak 7.8 milyonun %45'i 18 yaşının altındadır, %11'i 5 yaşının altındadır, %19 ise 5 ile 11 yaş arasındadır. Nüfusun yarısı 18 ile 59 yaş arasındadır. %5'i de 60 yaşın üzerindedir. Kadınların çoğu Orta Afrika ve Büyük Göller (%54) ve Batı Afrika'daki (%52) kamplarda yer alır. Ayrıca Asya ve Pasifik, Güney Afrika ve Avrupa'nın kırsal bölgelerinde bulunur. Kadınlar ancak CASWANAME bölgelerindeki kentsel alanlarda temsil edilmektedir. Kırsal ve kentsel yerlere kıyasla, kamplarda yaşayan mültecilerin daha genç olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde çocukların sayısı daha fazladır. 5 yaşının altında olan çocukların cinsiyet ve yaşlarının net olarak bilgilerinin elde edildiği yerler daha çok Asya ve Pasifik (%12) ve CASWANAME (%10) olarak tespit edilmiştir. Bunlarla birlikte en düşük oran Avrupa'da (%5) gözlenmektedir. (UNHCR Statistical Yearbook, 2006).

4.3 Mülteci Başına Düşen GSYHİ

2006 yılı sonunda da yine kişi başına düşen GSYHİ düşük görünmekte ve pek de fazla bir yükselişin olduğu gözlenmemektedir. 2006 sonunda kişi başına düşen GSYHİ hesaplandığı zaman karşımıza en yüksek mülteci oranını barındırdığı için en fazla payı alan ve en yüksek oranla karşımıza Asya ve Afrika çıkmaktadır. 7 Sahra-Altı ülkesi ve 3 Asya ülkesi 1 dolar başına düşen mülteci sayısında yine ilk 10'da yer almaktadırlar. Yine 2006 sonunda az sayıda mülteciyi barındırdığı için Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti düşük bir GSYHİ'ye sahip olmuştur, yani 1 USD başına düşen en fazla sayıda mülteciyi bu ülke barındırmaktadır. Onu ise 2006 sonunda dünyanın en büyük mülteci nüfusunu barındıran Pakistan ise ikinci küçük oranda GSYHİ'ye sahip diğer ülkedir. Pakistan'ı da sırasıyla Demokratik Kongo Cumhuriyeti izlemiştir. Sanayileşmiş ülkelerde ise durum farklıdır. 37

ülke arasında 1 USD başına düşen mülteci sayısı 10'dan fazla olan ülkelerin 19'u Sahra-Altı ülkelerinden iken, 15'i Kuzey Afrika ve Asya'dadır. Bunların yanında Sırbistan ve Karadağ'da 1 USD başına düşen mülteci sayısı 34, Almanya'da 26 ve ABD'de 12'dir. Bu ülkelere ek olarak Birleşik Krallıkta 8, Fransa ve Kanada'da 4'tür. (UNHCR Statistical Yearbook, 2006: 77). 2006 yılında, ülkelerin sahip olduğu mülteci sayısı, onların daha fazla pay aldığı yıl anlamına da gelmektedir.

5 Dünya'da Mültecilik:2007

Global göç, sığınmacı ve mülteci durumu için bir meydan okuma durumu olsa da bu rapor karışık göç akımlarına hitap etmez. Bunun ana nedeni bu fenomenin analizi kesin kanıt için gerekli olan kesin istatistiksel veriler ve güvenliğinin eksikliğidir. Aksi belirtilmediği sürece, rapor 31 Aralık 2007 tarihinden sonra meydana gelen olaylar ile ilgili değildir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 4).

5.1 Mülteciler ve Sığınmacılar

2007 sonu itibarıyla BMMYK sorumluluğu altında toplam nüfus 32,9 milyondan 2006 da 31,7'e düşerek 1,2 milyon insanın (-3%) temsiliyetini kaybetmiştir. Yılsonu itibarıyla IDP (yerinden edilmiş) gibi durumda olan 146,000 insan için de 13,7 milyon IDP'nin tamamı, BMMYK baş aracılığı veya bir ortaklığında Gruplandırma ve başka düzenlemelerin altında insani yardım almaktadır (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 5-6). 2007 yılı sonu itibarıyla, %80'i Afganlardan oluşan- mültecilerin üçte biri Asya ve Pasifik bölge ülkelerinde yerleştirildi. Güney Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi bütün mültecilerin çeyreğine ev sahipliği yaptı- öncelikle Irak'tan-, Afrika ve Avrupa da sırasıyla dünya mültecilerin yüzde 20'sine ve 14 'üne ev sahipliği yapmıştır. Amerika bölgesi ise en az sayıda mülteciye ev sahipliği yapmıştır, ki Kolombiyalılar bu grup içinde en büyük sayıyı oluşturan mültecilerdir (%9) (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 7). Irak'taki istikrarsız durumun sonucu olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da mültecilerin rakamları artmıştır. Hükümetlerin tahminlerine göre Ürdün ve Suriye Arap Cumhuriyeti beraber yaklaşık 2 milyon Iraklıya ev sahipliği yapmaktadır. Tersine Afrika'da mülteci rakamları yıl boyunca yüzde 6 azaldı, bundan dolayı öncelikle, Burundi (39.800), Liberya (44.400), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (59.800), Sudan'a (130.700) başarılı bir şekilde geri dönüş işlemleri gerçekleşmiştir. Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Somali ve Sudan'da silahlı çatışmaların ve ağır insan hakları ihlallerinin tekrarlanmasına rağmen yaklaşık 120,000 insanın ülkelerinden çıkmasıyla mülteci sayısında yeniden artış görülmüştür, bu mülteciler ilk olarak Kenya (25,000 gelenler), Kamerun (25,000), Sudan (22,500) ve Uganda'ya (9400) gelmişlerdir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 7). Amerika, Asya ve Pasifik bölgelerinde tahmin edilen mülteciler üzerinde daha önce belirttiğimiz metodolojik değişiklikler önemli bir etkiye sahiptir. İkincisi toplam mülteci nüfusu, Pakistan'da mülteci köyü dışında yaşayan, mülteci durumunda olan 1,1 milyon Afgan'dan dolayı 1 milyon kadar arttı. Şimdi Ekvator'da Amerikalılar, Kolombiyalılar (250,000) ve Venezüella'nın Bolivar Cumhuriyeti'nde (200,000) mülteci olarak kabul edilen insanlar da, bölgenin mültecilerine dâhil edilmiştir. Bundan başka ABD'de mülteci nüfusundan yerleşmiş mülteci nüfusu hariç rakamlar 844,000'den 281,000'e düşmüştür (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 7-8). Avrupa'da, Ermenistan'da kabul edilen bir anlaşmadan dolayı, Azerbaycan'daki bir grup Ermeni mülteci geri dönmüştür. Böylece mülteci rakamı yılın başlarında 113.700'den 2007'nin sonunda 4,600'e düşmüştür (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 8).

Sığınmacı (ayrılmış) ve Köken (varmış) ülkelerinden birleştirilmiş raporlar temel alınarak, 2007 boyunca gönüllü olarak geri dönen mültecilerin 731,000 olduğu tahmin edilmektedir, bu oran fiilen 2006'da da (734,000) aynı sayıdadır. Geri dönen ana ülkelere Afganistan (374,000), Sudan (130,700), Kongo Demokratik Cumhuriyeti (60,000), Irak (45,400), ve Liberya (44,400) dâhildir. En fazla geri dönen mülteci rakamları Pakistan (365,700), Uganda (76,700), Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti (67,900), ve Suriye Arap Cumhuriyeti (45,000) tarafından rapor edilmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 9-10). Oysa geçmiş on yılda mültecilerin büyük ölçekli geri dönüş hareketleri görülür. Milyonlarca Afgan'ın başlıca geri dönüşlerinden dolayı 2006 ve 2007 boyunca geri dönen toplam mültecilerin rakamları geçmiş 15 yılın en düşük ikinci ve üçüncüsü sırasındaydı. Yalnızca 2001'de geri dönenlerin rakamı (462,000) en azdır. Küresel olarak geçmiş 10 yılda eve geri dönen 11,4 milyon mülteci olduğu tahmin ediliyor, bunların 7,3 milyonu veya % 65'i BMMYK'nın yardımı ile olmuştur (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 10). Şu anda mültecilerin yalnızca küçük bir azınlığı yeni yerleşim yerlerinden faydalanmaktadır. 2007'de yeni yerleşim yerlerinden doğrudan dünya mültecilerinin %1'den az kişi yararlanmıştır. 1998-2007 boyunca, ülkesine geri gönderilebilen 11,4 milyon mülteci ile karşılaştırıldığında yaklaşık 821,000 mülteci, yerleşim programı sayesinde üçüncü sığınmacı ülkeler tarafından kabul edildi. Bundan dolayı iade edilen her mülteci 1998'e kadar yerleştirilmiştir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 10). 2007'de, BMMYK, yeni yerleşim yerlerine 99,000 bireyi devletler aracılığıyla yerleştirmiştir, bu son 15 yılın en yüksek oranıdır. Kalıcı çözüm ve koruma amaçları için yeni yerleşimlerin daha çok bilinçli ve stratejik kullanılması ve bu çözüm ihtiyacında kimliği belirlenmiş mültecilere BMMYK'nın önceki yılları etkileyen gelişmiş yetenekleri üzerinden iddia edilen rakamlarda önemli artış olmuştur. Önceki yıllarda yaklaşık 20,400'den fazla iken, yıl boyunca 49,600 mülteci dâhil, hemen hemen 49,900 birey BMMYK yardımı ile ayrıldı. Milletlere (uluslara) göre BMMYK'nın kolaylaştırdığı yerleştirme programlarından yararlananlar; Myanmar'da (20,200), Burundi'de (6,300), Somali'de (5,900), Irak'ta (3,800), Kongo Demokratik

Cumhuriyeti'nde (2,500) ve Afganistan'da (2,300) mültecidir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 10). 2006'da sayısı sekiz'den daha az iken 2007 boyunca yaklaşık 76 BMMYK ülke ofisi, mültecilerin kolayca yeni yerleşim yerlerinden ayrılmaları ile meşgul olmuştur. Mültecilerin en büyük rakamı Tayland (14,600), Kenya (6,500), Tanzania Birleşik Cumhuriyeti (6,200), Malezya (5,600), ve Türkiye (2,700)'den ayrılanlar BMMYK'nın yardımı ile yerleşmiştir. Bu beş BMMYK Ofisi 2007'de ayrılan her 10 BMMYK destekli yerleşim yerlerinin dışında 7'si için beraber hesaplanmıştır (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 10-11). Toplam 75,300 mülteci Amerika Birleşik Devletleri (48,300), Kanada (11,200), Avustralya (9,600), İsveç (1,800), Norveç (1,100) ve Yeni Zelanda (740) dâhil 14 yeni yerleşim yeri ülke tarafından kabul edilmiştir. Genel olarak, bu 2006 (71,700) için toplam da %5'in üzerindedir. Son birkaç yıl içinde Amerika Birleşik devletleri yeni yerleşim yeri olarak ortaya çıktı, gerçi Kolombiyalı mülteciler için sunulan dayanıklı çözüm düşük bir düzeyde kalmıştır (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 11).

5.2 Yaş ve Cinsiyet Özellikleri

Cinsiyete göre (20 milyon insan) mevcut veriler BMMYK'nın sorumluluğu altına düşen çoğu nüfusun yarısını kadınların temsil ettiğini gösterir. Onlar mültecilerin ve sığınmacıların yarısından (%47) azını göstermektedir. Kadınların en düşük oranı BMMYK'ya (%37) bağlı kategorilerin dışında bulunur. Ortalama rakamlar, ancak en yüksek değerler eğilimlidir. Etiyopya'da Shilmelba'nın mülteci kampında örneğin Amnabak'ın Çadiyen kampında onlar 16.700 yerleşimin %61'i kadar iken 16,000 yerleşim yerinin yalnızca %23'ü kadınlar temsil etmektedir (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 12). Yaşa göre BMMYK ile alakalı bilgi 31,7 milyon insanın %42'si için kullanılabilir. Bunların yaklaşık %42'si 18 yaşın altında, %10 5 yaşının altında olan çocuklardır. Nüfusun yarısı 18 ve 59 yaş arasında iken ancak %5'i 60 yaş ve yaşlılardır. Mülteci gibi durumda insan ve mülteciler arasında nüfusun %46'sını çocuklar oluşturmaktadır. Onların oranları bu mülteciler arasında 2007'de (%60) eve dönmüş olanlar arasında önemli bir şekilde yükselmiştir. Bu durum yeniden topluma kazandırma programı için özelliklerle eğitim açısından tesisler ile silahlı çatışma nedeni ile yıkım düzeyinin yüksek olduğu yerlerde önemli zorunluluktur. Buna karşılık sığınmacıların yalnızca %27'si çocuklardan oluşmakta iken belli bir nüfus ise sanayileşmiş dünyada özellikle geleneksel olarak bekâr erkekler tarafından oluşur (UNHCR Statistical Yearbook, 2007: 12-13).

6 Sonuç ve Değerlendirme

Mültecilere kapıların tam olarak açılması, bu ülkelere mülteci akını olacağı gerekçesiyle reddedilmektedir. Ancak, bilim ve teknolojiye son derece gelişmiş ve büyük ölçüde zenginleşmiş bir dünyada mültecileri kaderleriyle baş başa bırakmak insan onuruna yakışan bir davranış değildir. Çünkü İnsan Hakları Sözleşmesinin 14. Maddesinin 1. Fıkrasında "herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma hakkı ve sığınma olanaklarından faydalanma hakkı vardır" denilmektedir (Kuyaksil, 2002: 263; Aktaran, Açıközü ve diğ., 2011: 8). Ülkeler bu bağlamda, mültecileri bir yük olarak görmekten ziyade, temel insan haklarını (beslenme, barınma, güvenlik vb.) temin edecek bir konuma sahip olmalıdırlar. Bu kişilerin, insan hakları çerçevesinde insanlık onurlarının korunması son derece önemlidir (Urk, 2010). Oysa mültecilerin, "okyanus ötesi yolculukları, kendi evlerinde mahrum bırakıldıkları bir yaşam için yapılan bir yolcuğa dönüşmüştü. Dengenin, huzurun, gündelik hayatın zevklerinin ve hızla küreselleşen dünyada adil bir payın peşindediler. Onların yolculuğu sınırları olmayan bir dünyada sınırlara meydan okunması anlamında farklı bir tür küreselleşmenin, onları eşitler olarak kucaklayacak hoşgörülü bir küreselleşmenin talep edilmesidir." (Yaghmanian, 2003: 140) Bununla beraber insanın yapısına, değerine ve ihtiyaçlarına yakışır bir tavırla muamele görmeleri gereklidir. Sığınmacı ve mültecilerin, kalıcı yerleşmeleri sağlanana kadar özellikle beslenme, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlerden yararlanmaları için hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin ülke genelinde daha yoğun çabasına gereksinim vardır (Usanmaz, 2008).

Kaynakça

- Açıköz, R. ve diğ. (2011) **Modern Dünyada Mülteci Sorunu**, 3.Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresinde Sunulmuş Bildiri, 30-31 Mayıs, Bosna Hersek.
- Ataman, Senar,(2008), "*Türkiye'nin İltica Politikası*", http://www.multeci.net/t_iltica_1.htm (Erişim Tarihi: 05.10.2008).
- Beter, Önder (2006), **Sınırlar ötesi Umutlar: Mülteci Çocuklar**, Ankara, Sabev Yayınları.
- Deniz, O. (?) "Mülteci Hareketleri Açısından Van Kentinin Durumu ve Kentteki Mültecilerin Demografik Profili", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 22, ss, 187-204.
- Emiroğlu K. ve Aydın S., (2003). **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınevi, Ankara.
- Hobsbawm, E. J. (1999) **Sermaye Çağı**, Çev: Vedat Aslan, Dost Yayınları, Ankara.
- İçduygu, Ahmet (2007) "The Politics of Irregular Migratory Flows in the Mediterranean Basin: Economy, Mobility and 'Illegality'", *Mediterranean Politics*, Vol.12, No.2, s.141 – 161.
- Kaygalak, S. (2009) **Kentin Mültecileri: Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme**,

Dipnot Yayınları. Ankara.

- Kara, P.-Korkut, R. (2010) Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler” *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 467, ss, 153-162.
- Kılıç, T., Bir İnsan Hakkı Olarak İltica, Web : [http://www.multeci.org.tr /images/stories/pdf/br%20nsan%20hakki%20olarak%20iltica.%20av.%20taner%20kl.pdf](http://www.multeci.org.tr/images/stories/pdf/br%20nsan%20hakki%20olarak%20iltica.%20av.%20taner%20kl.pdf), Erişim: 15.07.2011.
- Özdogru, 2008, “Dünyada Mülteci Hareketleri, Türkiye'nin Konumu ve Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar”, *Mülteci Sempozyumu Bildirisi*, İstanbul, <http://multeci.ihh.org.tr> (04.11.2008).
- Peker, B.- Sancar, M. (2005), **Mülteciler ve İltica Hakkı: Yaşamın Kısındakiler Hoşgeldin Diyebilmek**, Ankara, İnsan Hakları Derneği Yayınları.
- Somersan, S. (2004) **Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk**, İstanbul, İstanbul Bilgi
- Şenocak, S. O. (2007) **Avrupa’da Mülteci Olmak: Karanlıktaki Gölge**, Ozan Yayıncılık. İstanbul.
- Tekin, M. (2009) **Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlar Ve Avrupa Birliği Uygulamaları Bağlamında Çözüm Önerileri**, Polis Akademisi, Güvenlik Birimleri Enstitüsü, Uluslar arası Güvenlik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- UNHCR Statistical Yearbook (2004) <http://www.UNHCR.org/statistics/STATISTICS /44e96c842.pdf>, Erişim: 05.06.2011.
- UNHCR Statistical Yearbook (2005) <http://www.UNHCR.org/statistics/STATISTICS /464478a72.html>, Erişim: 05.06.2011.
- UNHCR Statistical Yearbook (2006) <http://www.UNHCR.org/statistics/STATISTICS /478cda572.html>, Erişim: 05.06.2011.
- UNHCR Statistical Yearbook (2007) <http://www.UNHCR.org/statistics/STATISTICS /4852366f2.pdf>, Erişim: 05.06.2011.
- Urk, M. (2010) **Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları**, Maltepe Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Hakları Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Usanmaz, G. (2009) **Göç, Mülteciler ve STK’lar**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.